

б) доцільно рішення про коригування приймати кожного разу окремо за кожним результатом контролю.

При розв'язанні задачі покращення економічних показників виробництва виробу необхідно аналізувати кожну технологічну операцію окремо з метою визначення визначального параметра виробів, який формується на даній операції і, відповідно, характеризує її стан, а також з метою встановлення вимог до визначального параметра у вигляді поля допуску на його значення.

Відмова від планування контролю статистичного регулювання технологічних процесів за нормативами рівнів налагоджених і розлагоджених процесів та критеріїв у вигляді ризиків першого та другого роду дали можливість застосувати критерій оптимальності плану контролю у вигляді максимуму прибутку. Такий підхід дає можливість по новому підійти до розгляду питання підвищення ефективності виробництва. Впровадження вищенаведених пропозицій сприятиме покращенню якості продукції і конкурентоздатності її на ринку.

Література

1. Федун І.В. До питання планування СПКЯП за критерієм максимуму прибутку від контролю за альтернативною ознакою // Регіональна бізнес-економіка і управління, ВФЕ. – 2005. – № 5. – С. 95 – 101.
2. Moore P.G. Some Properties of Runs in Quality Procedures. // *Biometrika*, vol.45, 1958. – P. 89 – 95;
3. Кичак В.М., Федун І.В. Надійність та контроль якості виробів електронної техніки. – Вінниця: ВДТУ, 1998. – С. 122.
4. Лурье А.Л. К построению математической теории статистического контроля производственных процессов // *Известия АН СССР*. – 1956. – № 2. – С. 113 – 119.
5. Драбаніч А.В. Оптимізація планів СРТП за критерієм максимуму прибутку // Збірник наукових праць ЧНУ. – Чернівці: ЧНУ, 2007. – С. 136 – 137.

Надійшла 11.05.2009

УДК 334.716:330.131.7

Т. Ю. ЗАГОРЕЛЬСЬКА

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ НА РІВНІ ПІДПРИЄМСТВА

Запропоновано узагальнену схему забезпечення безпеки підприємства. Встановлено зв'язки між поняттями "ризик", "небезпека", "загроза". Зосереджено увагу на управлінні фінансовим ризиком. Рекомендовано методи та структуру заходів щодо управління фінансовими ризиками на стадії їх попередження, нейтралізації та мінімізації негативних фінансових наслідків. Надано пропозиції з формування технології управління фінансовими ризиками на підприємстві.

Proposed a generalized scheme of providing the safety at an enterprise. There have been determined the connections amongst the concepts "risk", "danger", "threat". Concentrated the attention at the management of the financial risk. There have been recommended the methods and the structure of the means for managing the financial risks on the stage of their prevention, neutralization, and minimization of negative financial consequences. There have been given the proposals of forming the management technologies of the financial risks at an enterprise.

Узагальнена схема вирішення проблем безпеки підприємства ґрунтується на трьох базових елементах: інтерес, загроза, захист. Невід'ємною складовою господарської діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є ризик, реалізація якого у результаті здійсненні підприємницької діяльності може зумовити виникнення збитків чи недоодержання доходів у порівнянні з прогнозним рівнем та перешкоджає реалізації фінансово-економічних його інтересів. Це потребує встановлення взаємозв'язку понять "інтерес", "ризик", "небезпека", "загроза", розробки та впровадження в практику підприємницької діяльності механізму управління фінансовими ризиками.

Значна кількість вітчизняних та закордонних вчених, що займаються проблемою забезпечення фінансової безпеки підприємства, у своїх роботах приділяють увагу визначенню категорій "інтерес", "ризик", "небезпека", "загроза" та встановлюють їх взаємозв'язок. Вирішенню цих проблем безпосередньо присвячені наукові праці Р. Амінева, М. Бендикова, І. Бланка, К. Горячевої, М. Єрмошенка, А. Мальцева, В. Шутова та ін.

Необхідність забезпечення фінансової безпеки господарюючих суб'єктів потребує розробки дієвого механізму управління фінансовим ризиком. Проте значна кількість наукових досліджень цієї спрямованості не носить комплексного характеру. Так, проблемам формалізації фінансового управління ризиками присвячені праці І. Сєдова. Деякі дослідники проблем управління ризиком акцентують увагу на інструментарії управління ризиками. Певну структуру профілактичних заходів, спрямованих на попередження фінансових небезпек, надає у своїх наукових дослідженнях В. Плиса, але він не розглядає управління ризиком на різних стадіях його реалізації. Тож проблема формування системи управління фінансовими ризиками на підприємстві досі залишається невизначеною та потребує подальшого

опрацювання.

Таким чином, **метою статті** є уточнення взаємозв'язку понять "ризик", "небезпека", "загроза"; визначення методів та заходів з попередження та управління фінансовими ризиками по відповідних стадіях їх виникнення, нейтралізації та мінімізації негативних фінансових наслідків; розробка пропозицій з формування системи управління фінансовими ризиками на підприємстві.

Сучасні економічні словники визначає інтерес як „предмет зацікавленості, бажань та спонукальні мотиви діяльності економічних суб'єктів [1, с. 159]. Одночасно інтерес трактується як головна рушійна сила економічних суб'єктів, яка виступає у формі матеріальних, духовних, грошових та майнових інтересів. При визначенні фінансових інтересів дослідники проблем фінансової безпеки акцентують увагу на специфіці фінансових відносин економічних суб'єктів. На їх думку фінансові інтереси підприємства є проявом, з одного боку, економічних відносин підприємства, з іншого, – суперечностей фінансової діяльності самого підприємства [2, с. 23].

Такий погляд розглядає І. Бланк, який свідчить, що фінансові інтереси підприємства становлять частку системи економічних інтересів, яка проявляється в сфері фінансових відносин. На думку дослідника, фінансові інтереси є формою прояву об'єктивних потреб підприємства в сфері його фінансової діяльності, збалансованих з потребами інших суб'єктів фінансових відносин, задоволення яких забезпечує реалізацію основних цілей фінансової діяльності на кожному етапі його фінансового розвитку [3, с. 27 – 28]. Одночасно, вказуючи на роль фінансових інтересів в системі фінансової безпеки, І. Бланк зазначає, що фінансові інтереси підприємства визначають основу її побудови, формують напрями розвитку фінансової діяльності та найбільш впливові стимули щодо активізації і підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства. На його думку, система забезпечення фінансової безпеки підприємства визначається пріоритетними фінансовими інтересами, саме які й потребують захисту. Разом з тим І. Бланк підкреслює, що пріоритетні фінансові інтереси підприємства враховують не лише поточні, але й перспективні довгострокові інтереси, які обумовлюють стратегічну спрямованість фінансових інтересів підприємства [3, с. 18 – 19].

Такий підхід щодо ролі пріоритетних фінансових інтересів в системі фінансової безпеки підприємства розвиває К. Горячева, яка вважає основним фінансовим інтересом підприємства отримання прибутку. На її думку, саме на базі цього показника можна будувати всю систему забезпечення фінансової безпеки підприємства [4, с. 44 – 45]. Цю точку зору розподіляє Б. Вишнівська, яка вважає головною метою підприємницької діяльності отримання максимальних доходів при мінімальних втратах капіталу в умовах конкурентної боротьби [5, с. 58].

Таким чином, з одного боку, фінансові інтереси підприємства є орієнтиром його розвитку, а з іншого – вони відбивають характер його економічних відносин та потребу підприємства у безпечному та перспективному розвитку в нестабільному зовнішньому середовищі.

Одним з чинників, що перешкоджають реалізації інтересів, виступають загрози. Ефективна політика щодо досягнення цілей господарчої діяльності потребує їх своєчасного виявлення та нейтралізації. Адекватна реакція на загрози у системі управління фінансовою безпекою потребує чіткого визначення цього поняття, а також встановлення зв'язку з поняттями "ризик" та "небезпека".

Відстежується широкий спектр та сфера вживання різними авторами цих термінів, спричинені неоднозначністю в трактуванні рис, властивостей, змісту базової категорії „ризик” та обумовлені багатоаспектністю і складністю цього явища. В економіці ризик сприймається як ступінь гарантії реалізації встановленої мети або як вірогідність недосягнення встановленої мети, ймовірна небезпека чогось, потенційна причина збитку через невизначеність стану зовнішнього середовища (випадковість, некомпетентність, дії партнерів, конкурентів тощо).

Деякі дослідники ототожнюють ризик з вірогідністю виникнення небажаної події, але більш поширеним є трактування ризику як ймовірної (потенційної) загрози фізичного або юридичного характеру, що перешкоджає досягненню встановленої мети або реалізації інтересу, що зменшує економічний потенціал господарюючих суб'єктів.

Сучасний економічний словник визначає ризик як „небезпеку виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, доходу або майна, грошових коштів у зв'язку з випадковими змінами умов економічної діяльності, несприятливими обставинами. Найбільш небезпечними є ризики, пов'язані з вірогідністю рівня втрат, що перебільшують значення очікуваного прибутку” [1, с. 343].

Неясність та невпевненість в одержанні очікуваного кінцевого результату в господарській чи підприємницькій діяльності обумовили трактування ризику як ймовірності виникнення збитків чи недоодержання прибутків у порівнянні з прогностичним варіантом здійснення підприємницької діяльності. Тож фахівцями ризик трактується як невизначеність фінансових результатів діяльності підприємства в майбутньому, обумовлена невизначеністю самого майбутнього. Цю точку зору підтримує й І. Івченко, яка визначає ризик як подію, що може відбуватися чи не відбуватися і спрямована на привабливу мету, досягнення якої пов'язане для людини з елементами безпеки, загрозою втрати чи неуспіху. Проте найчастіше ризик розглядається як фінансові втрати [6, с. 22 – 31].

Під ризиком у будь-якому виді діяльності А. Мальцев та Р. Амінев розуміють „можливість непередбачених втрат господарюючим суб'єктом частини власних ресурсів через збільшення власних

витрат або зниження прибутків, недоотримання прибутку в процесі переходу його з даної похідної ситуації до задалегідь визначеної цим суб'єктом кінцевої ситуації". На їх думку ризик визначає ступінь зниження ефективності господарчої діяльності із-за впливу внутрішніх та зовнішніх причин [7, с. 86].

Близьке за змістом є визначення понять „небезпека” та „загроза” В. Шутовим, який вважає, що необхідність забезпечення безпеки виникає лише тоді, коли існує загроза – сукупність явищ, спроможних заподіяти суб'єкту будь-яку шкоду [8, с. 53 – 54].

Як „одну з форм небезпеки, тобто можливу небезпеку невдачі запланованих дій” визначає ризик К. Горячева [9, с. 66]. Б. Вишнівська вважає, що ризик притаманний ринковим відносинам та проявляється на всіх стадіях виробничого процесу та у будь-якій сфері фінансово-господарчої діяльності, пов'язаної з отриманням прибутку. Під ризиком вона розуміє „небезпеку втрат, що впливають з специфіки тих чи інших господарських операцій” [5, с. 58 – 58].

Виходячи з важливості управління фінансовим ризиком в підприємницькій діяльності з метою забезпечення безпеки підприємства в практичній площині цей вид економічної діяльності відокремився в окремий науково-практичний напрям – ризик-менеджмент. Це сприяло накопиченню напрацювань в цій сфері. Так, І. Сєдов, не наголошуючи на негативних фінансових результатах, під фінансовим ризиком розуміє будь-які ризики, що викликають фінансові наслідки діяльності економічного суб'єкта [10]. Це не є справедливим, оскільки таке визначення ризику не відбиває сутності категорії, яка відбиває можливий негативний вплив на економічний стан суб'єкта, які є наслідком реалізації ризику.

Досліджуючи причини виникнення ризику у виробничій сфері, Н. Хлістонова фінансовий ризик підприємницької діяльності трактує як „неналежне виконання партерами договорів через їх неплатоспроможність” [11, с. 63].

Розглядаючи ризик підприємницької діяльності як складну економічну категорію, І. Івченко встановлює структуру фінансових ризиків та виділяє валютні, процентні, інвестиційні фінансові ризики. В цілому під фінансовими ризиками нею розуміється „небезпека невдач (непередбачені втрати), які виникають при здійсненні фінансових угод, виходячи з того, що в ролі товару виступає або валюта, або цінні папери, або кошти” [6, с. 52 – 55]. Таким чином, ризик є об'єктивним явищем будь-якої підприємницької діяльності в конкретних умовах.

Ризик, який перейшов до стадії реалізації, розглядається в ризик-менеджменті як загроза, яка з позиції необхідності забезпечення безпеки підприємства обумовлює необхідність цілеспрямованої протидії. Так, К. Горячева під загрозою вважає небезпеку, яка знаходиться на стадії переходу з можливості у дійсність. Одночасно, виходячи з об'єктів, які породжують загрози, К. Горячева надає декілька трактувань цього терміну. Так, по відношенню до суб'єктів господарської діяльності загроза нею визначається як демонстрація готовності одних суб'єктів завдати шкоду іншим; а по відношенню до явищ – готовність негативно вплинути на господарську діяльність підприємства [9, с. 66]. Акцентуючи увагу на фактичній реалізації загрози як небажаної події, В. Амітан під загрозою фінансовій безпеці розуміє явище, подію, дію, здійснення якої прямо або опосередковано становить небезпеку будь-якому суб'єкту фінансової безпеки або елементу фінансово-кредитної системи [12, с. 61].

Проте переважна більшість вчених, що досліджують ці проблеми, під загрозами фінансовій безпеці розуміються чинники, що перешкоджають реалізації фінансових інтересів. На це вказує В. Бурцев [13, с. 71]. Таку точку зору розділяє М. Бендиков, який вважає, що загроза – це сукупність умов, процесів, чинників, що перешкоджають реалізації інтересів або створюють небезпеку для суб'єктів господарчої діяльності [14, с. 20].

Його підтримує І. Бланк, на думку якого загрози фінансових інтересам підприємства становлять „чинники (умови, дії), що перешкоджають повній реалізації цих інтересів в процесі розвитку підприємства” [3, с. 19]. Розвиваючи ці погляди у подальшому, І. Бланк під загрозою фінансовим інтересам підприємства вважає „форму відображення їх протиріч з фінансовим оточуючим середовищем функціонування підприємства, що відбиває його реальну та потенційну можливість прояву деструктивного впливу різноманітних чинників та умов на їх реалізацію в процесі фінансового розвитку та що призводить до прямого або опосередкованого збитку” [3, с. 49].

Резюмуючи погляди вчених на тлумачення термінів „ризик” та „загроза”, можна зробити висновок, що забезпечення фінансової безпеки господарюючих суб'єктів потребує зведення ризику до допустимого рівня – такого, який забезпечує згоду економічних суб'єктів щодо здійснення підприємницької діяльності в умовах нестабільності та невизначеності. Це повністю співпадає з сутністю концепції зведеного ризику до „прийнятого” рівня, яка отримала розвиток у II половині XXI століття та пов'язана з неможливістю на практиці забезпечити „абсолютну” безпеку, орієнтовану на зведення ризику до „нульового” та досягнення повної безпеки.

Досягнення „прийнятого” рівня фінансового ризику та забезпечення фінансової безпеки потребує формування виваженої стратегії підприємства стосовно попередження виникнення ризикоутворюючих чинників, скасування причин і наслідків їх розвитку та поширення, яка повинна враховувати базові положення концепції фінансової безпеки підприємства.

Під управлінням фінансовими ризиками розуміється сукупність методів, прийомів і заходів, що

дозволяють певною мірою прогнозувати реалізацію ризикових подій та приймати заходи щодо їх попередження або зниження негативних наслідків реалізації [10, 15, 16]. Управління фінансовими ризиками є складовою загальною системою управління фінансовою безпекою підприємства. Найбільш проблемним моментом в системі управління фінансовими ризиками є своєчасне та повне встановлення їх переліку та чинників, що обумовлюють реалізацію ризикових подій. В сучасній економічній науці розроблено методики визначення кредитного та інвестиційного ризиків, ризику втрати ліквідності. Проте управління іншими видами фінансових ризиків, що виникають в діяльності суб'єктів господарювання, не має достатнього формалізованого інструментарію та ідентифікація багатьох з них здійснюється суб'єктивно, на основі експертних оцінок.

У випадку, коли рівень фінансового ризику точно виміряти не вдається, процес обґрунтування доцільності управлінських рішень повинен базуватися на загальних засадах прийняття рішень в умовах ризику.

У системі управління фінансовою безпекою будь-якого суб'єкта господарювання виділяють управління фінансовими ризиками на стадії їх попередження, нейтралізації та мінімізації негативних фінансових наслідків. Кожен з етапів управління фінансовими ризиками вимагає використання специфічних методів та впровадження особливих заходів.

Попередження фінансових небезпек вимагає своєчасного виявлення тенденцій і передумов, що сприяють їх розвитку, на основі аналізу яких розробляється та впроваджується система профілактичних заходів фінансових ризиків, спрямована на зниження ймовірності їх виникнення та недопущення розвитку загроз фінансовій безпеці. Дана мета досягається шляхом ліквідації передумов виникнення ризику в майбутньому.

Основою попередження фінансових небезпек є методи, які дозволяють моделювати та формувати сценарії реалізації ризикованої ситуації в умовах впровадження конкретно обраної стратегії розвитку підприємства. Найбільш поширеними серед них є:

- 1) застосування SWOT-аналізу;
- 2) моделювання бізнес-процесів;
- 3) аналіз конфліктуючих цілей;
- 4) моделювання ризик-переваг на засадах теорії корисності;
- 5) застосування бенчмаркінг на основі аналізу показників конкурентів та кращих компаній галузі;
- 6) побудова матриць фінансової рівноваги;
- 7) розрахунок запасу фінансової стійкості та визначення рівня беззбитковості;
- 8) прогнозування часу виникнення ризикових ситуацій та реалізації конкретних ризиків;
- 9) моніторинг показників фінансового стану підприємства, виявлення загрози банкрутству підприємству; прогнозування банкрутства підприємства згідно з офіційно затвердженою методикою;
- 10) прогнозування зовнішньої економічної обстановки в країні, регіоні господарювання тощо;
- 11) моніторинг соціально-економічного і нормативно-правового середовища.

Особливе місце серед методів попередження фінансових небезпек належить застосуванню систем раннього попередження про небезпеки для підприємства або систем діагностування небезпек зі слабкими сигналами. Ця система надає інформацію про ранні та неточні ознаки кризової ситуації, про потенційну небезпеку, яка може надійти з зовнішнього або внутрішнього середовища, та дозволяє керівництву підприємства цілеспрямовано реагувати на можливі загрози адекватною та ефективною системою заходів.

Саме на підставі використання цих методів на підприємстві є можливими розробка та впровадження низки *профілактичних заходів*, що спрямовані на ухилення від ризику, серед яких найбільш впливовими на фінансову безпеку є:

- 1) використання світових досягнень у бізнес-технологіях;
- 2) впровадження інновацій;
- 3) розробка та впровадження системи управління валютними ризиками, спрямованої на мінімізацію фінансових втрат, пов'язаних з економічною діяльністю;
- 4) впровадження в практику управління фінансовими ризиками концепції компромісу між ризиком та прибутком;
- 5) корегування стратегічних та тактичних планів підприємства;
- 6) відмова від ненадійних партнерів;
- 7) відмова від заходів, пов'язаних з значною ймовірністю реалізації ризику;
- 8) відмова від інноваційних проектів;
- 9) зниження питомої ваги позичкових фінансових ресурсів у господарському обігу;
- 10) збільшення питомої ваги оборотних активів;
- 11) пошук "гарантів" впровадження будь-якого управлінського рішення.

Управління фінансовими ризиками на етапі їх *нейтралізації (мінімізації)* передбачає процес розробки та реалізації управлінських фінансових рішень для зменшення або нівелювання потенційних негативних наслідків, ймовірність настання яких визначається ризиком. Нейтралізація фінансових ризиків як функціонально організаційний елемент моделі управління фінансовими ризиками суб'єкта

господарювання представляє собою механізм обґрунтування, прийняття, виконання та контролю здійснення управлінських рішень щодо реалізації заходів фінансового, організаційного або правового характеру з метою забезпечення співставлення результатів господарської операції суб'єкта господарювання із відповідним рівнем фінансового ризику.

На етапі нейтралізації (мінімізації) ризику найбільш поширеними на практиці є використання наступних груп методів:

1) методи локалізації ризиків: виділення "вузьких місць" в структурно або фінансово самостійні підрозділи підприємства (внутрішній венчур); послідовне розукрупнення підприємства;

2) методи мінімізації ризиків або утримання ризику у межах прийнятних: лімітування фінансових ризиків: встановлення мінімальних розмірів високоліквідних активів підприємства, встановлення граничного розміру позикових коштів у господарському обігу; встановлення максимального розміру депозитного вкладу, розміщеного в одному банку; лімітування концентрації ризиків; отримання від контрагентів певних гарантій при наданні комерційних кредитів та позик; продаж товарів на умовах фінансового лізингу;

3) методи дисипації ризиків: інтеграційний розподіл відповідальності між партнерами по виробництву; диверсифікація видів діяльності, ринків збуту і зон господарювання; розширення кола партнерів-споживачів та партнерів-постачальників сировини, матеріалів тощо; розподіл ризиків по етапах роботи за часом; диверсифікація інвестиційного, валютного та депозитного портфеля підприємства, диверсифікація портфеля цінних паперів; хеджування.

Одночасно, паралельно з попередженням розвитку ризиків та нейтралізацією загроз, забезпечення фінансової безпеки підприємства може передбачати компенсацію можливих збитків. Саме на цьому базується *подолання або мінімізація негативних наслідків реалізації ризиків*. Найбільш розповсюдженими в практиці фінансового управління методами компенсації ризиків є:

1) резервування частини фінансових ресурсів для забезпечення подолання негативних фінансових наслідків: формування страхового фонду підприємства згідно з вимогами чинного законодавства та формування цільових резервних фондів;

2) впровадження „премії за ризик” та системи штрафних санкцій;

3) введення стратегічного планування;

4) впровадження "агресивного" маркетингу;

5) лобіювання законопроектів, нейтралізуючих або компенсуючих чинники ймовірних ризиків;

6) емісія конвертованих привілейованих акцій;

7) боротьба з промислово-економічним шпигунством;

8) страхування фінансових ризиків: результатів господарської діяльності, нематеріальних активів, фінансових інвестицій;

9) створення асоціацій, фондів взаємної підтримки та допомоги; створення регіональних або галузевих структур взаємного страхування і систем перестраховування.

Пропозиції з формування системи управління фінансовими ризиками на підприємствах:

1) впровадити на підприємствах систему управління ризиками як елементу системи управління підприємством в цілому;

2) впровадити у практику роботи фінансових менеджерів підприємств технологій ризик-менеджменту;

3) створити інформаційної бази даних ризиків фінансовій безпеці, яка б давала можливість накопичення статистичної інформації щодо змін показників в динаміці;

4) запровадити вибір оптимального рівня фінансової безпеки з використанням положень концепції компромісу між ризиком та прибутком;

5) розробити та впровадити Стратегію управління ризиками, яка б передбачала: оцінку і управління фінансово-економічними ризиками виробничо-господарської діяльності підприємства; оцінку можливих наслідків реалізованих рішень у майбутньому для самого підприємства; розрахунок та встановлення зони допустимого ризику, коли обсяги можливих втрат від прийняття певного управлінського рішення не перевищує обсягів прогнозованого прибутку; здійснення порівняльного аналізу можливих вигід та втрат від впровадження певних управлінських рішень; впровадження профілактичних заходів, спрямованих на ухилення від ризику,

6) розробити та впровадити на підприємствах механізму управління ризиками;

7) запровадити виявлення ризиків на підставі аналізу ієрархічних моделей бізнес-процесів та попроцесних операцій. Це дозволить виявити, описати, провести класифікацію ризиків бізнес-процесів та технологічних процесів у сфері управління фінансами та управління витратами. На підставі аналізу мети бізнес-процесу забезпечити визначення основних характеристик процесу, як переліку чинників, що свідчать про його успішність (або неуспішності) та безпосередньо впливають на основні характеристики процесу;

8) запровадити документування кожного з виявлених ризиків з обов'язковою вказівкою найменування ризику; вірогідності виникнення ризику; причин виникнення ризику та встановлення потенційного ступеню його впливу на фінансову безпеку підприємства при реалізації; механізму управління

конкретним ризиком; відповідальністю за управління ризиком.

Запропонований механізм управління фінансовими ризиками містить наступні етапи:

- 1) виявлення можливих фінансових ризиків, що властиві господарській діяльності даного підприємства;
- 2) встановлення основних чинників, що обумовлюють реалізацію фінансових ризиків;
- 3) оцінювання імовірності виникнення цих ризиків, оцінка їх небезпечності, встановлення рівня та місця концентрації, визначення специфіки ризикових ситуацій;
- 4) прогнозування можливих обсягів, пов'язаних з реалізацією фінансових ризиків можливих втрат в розрізі окремих операцій і по господарській діяльності в цілому;
- 5) визначення меж „прийнятого” рівня фінансового ризику;
- 6) формування системи заходів з профілактики реалізації ризиків та попередження небажаних наслідків реалізації ризикових подій;
- 7) розробка та впровадження заходів з нейтралізації (мінімізації) фінансових ризиків, у випадку настання ризикової події та компенсації понесених втрат;
- 8) оцінка ефективності розроблених заходів;
- 9) встановлення відповідальності за ефективність впровадження заходів з управління фінансовими ризиками;
- 10) на основі постійного моніторингу діагностується рівень загрози банкрутства і при високому її рівні використовуються механізми антикризового фінансового управління підприємством.

Література

1. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 480 с.
2. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 309 с.
3. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
4. Горячева К.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 9(27). – С. 43 – 49.
5. Вишнівська Б. Методи мінімізації фінансових ризиків // Економіст. – 2007. – № 6. – С. 58 – 59.
6. Івченко І.Ю. Економічні ризики: Навч. посібник. – К.: „Центр навчальної літератури”, 2004. – 304 с.
7. Мальцев А.А., Аминев Р.Б. Система управления рисками в работе таможенных органов // Известия УрГЭУ. – 2006. – № 4(16). – С. 85 – 89.
8. Шутов В.С. Управление рисками и страхование в системе механизмов обеспечения безопасности // Управление риском. – 2002. – № 3. – С. 53 – 56.
9. Горячева К. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65 – 67.
10. Седов И. А. Формализация финансового управления рисками предприятия // http://www.smartcat.ru/1/96_1_1.shtml
11. Хлістунова Н.В. Фінансові ризики і платоспроможність підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 7(25). – С. 63 – 68.
12. Амитан В.Н., Маковская Е.А. Финансовая безопасность: основные угрозы и пороговые значения индикаторов // Менеджер. – 2001. – № 2. – С. 58 – 64.
13. Бурцев В.В. Факторы финансовой безопасности России // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – № 1. – С. 55-69.
14. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 2. – С. 17 – 29.
15. Разработка системы управления рисками металлургической компании // http://www.valtars.ru/actual_info/papers/paper_7.html
16. Плиса В.Й. Управління ризиком фінансової стійкості підприємства // Фінанси України. – 2001. – № 1. – С. 67 – 72.

Надійшла 07.06.2009